

tardor 2022

Als estatges de la mort, de Nelly Sachs

Feliu Formosa

Nelly Sachs és la segona de les tres poetes jueves que he traduït durant els últims sis anys. La primera va ser Else Lasker Schöler, nascuda el 1869, poeta i narradora que va emigrar a Jerusalem des de Suïssa l'any 1939 i va morir el 1945 després de publicar el seu últim llibre, *El meu piano blau*. Aquest és el llibre que va aparèixer l'any 2017, editat per Adesiara, que també m'ha publicat *Als estatges de la mort*, de Nelly Sachs, de qui parlaré breument més avall.

La tercera poeta jueva que he traduït ha estat Rose Ausländer (1901-1988), que va viure molts anys als Estats Units, però que va haver de viure un llarg període en un soterrani del gueto jueu de la ciutat de Czernowitz, sota l'amenaça dels ocupants nazis. D'Ausländer, autora de més de dos mil poemes, generalment breus, n'he fet una antologia que publicarà a l'inici de l'any vinent Eumo Editorial.

Totes tres poetes fan referències molt explícites als ritus i als hàbits de la religió jueva, a la qual se senten vinculades.

Nelly Sachs, que va néixer l'any 1891, després d'una infantesa i una joventut sense problemes, va poder escapar-se pels pèls dels nazis, quan, acompanyada de la seva mare, va poder fugir a Estocolm una setmana abans d'haver-se de presentar a un camp de treball a què els nazis l'havien convocat. L'escriptora sueca Selma Lagerlöf, amb qui la poeta mantenia una llarga amistat, i el príncep Eugen Bernadotte, de la casa reial sueca, li van facilitar el visat per viatjar a Suècia. Era el mes de maig del 1940. La vida de Nelly Sachs a Estocolm comporta l'inici d'una època de gran creativitat, alternada amb la necessitat d'ingressar sovint en clíniques psiquiàtriques. L'experiència personal i la de tants amics i coneguts víctimes de la barbàrie nazi li van provocar crisis d'angoixa i depressió, alternades amb un reconeixement cada vegada més gran de la seva obra a Alemanya, reconeixement que va culminar l'any 1966 amb la concessió del Premi Nobel, compartit amb l'escriptor jueu Xemuel Yossef Agnon. De la relació constant de Sachs amb el poeta Paul Celan, resident a París i marcat per la mateixa experiència tràgica, hi ha una correspondència publicada en traducció castellana per Editorial Trotta l'any 2007.

Als estatges de la mort va ser el primer llibre escrit i publicat per Nelly Sachs al seu exili d'Estocolm. El llibre conté una cinquantena de poemes dividits en quatre parts. La primera, «El teu cos dins el fum per l'aire», és dedicada a les persones de totes les edats desaparegudes als camps d'extermini. La segona, «Pregàries pel nuvi mort», té com a destinatari el noi assassinat en ple carrer pels nazis, amb el qual la poeta s'havia de casar. La tercera, «Epitafis escrits en l'aire», la protagonitzen una sèrie de persones concretes designades per la poeta amb una doble inicial. Se n'ha pogut establir la identitat de la majoria.

La quarta part, «Cors després de mitjanit», que conté els poemes més extensos, és protagonitzada per «les coses abandonades», els «salvats», «els emigrants», «els orfes», «els morts», «les ombres», «les pedres», «les estrelles», «les coses invisibles», «els núvols», «els arbres», «els que consolen», «els nonats» i «La Veu de Terra Santa». Com és de suposar, el llibre va ser viscut i escrit amb una fortíssima tensió, reflectida en un llenguatge que l'experiència va dotar de la complexitat que el traductor ha de procurar mantenir.